

Illustratie: Hans Sprangers

Afpersingszaken, een groot taboe

BEDRIJFSLEVEN ALS KWETSBAARE PROOI

Bij afpersing van bedrijven denkt men al snel aan praktijken van de Italiaanse maffia. Dat ondernemers in Nederland ook te maken hebben met deze vorm van criminaliteit, is nauwelijks bekend. Schaamte, angst voor represailles of imagoverlies dragen bij aan dit taboe en de daaraan gerelateerde onzichtbaarheid.

door Edo de Vries Robbé en Ilse van Leiden

De auteurs zijn werkzaam als onderzoeker bij Advies- en Onderzoeksgroep Beke te Arnhem

Geluiden over vermeende afpersingen van kroegbazen in Zuid-Limburg leidden drie jaar geleden tot de roep om een onderzoek dat dit fenomeen beter in beeld zou moeten brengen. In opdracht van het ministerie van Justitie voerde Advies- en Onderzoeksgroep Beke een landelijke studie uit naar de aard, omvang en aanpak van afpersing van het bedrijfsleven.

In tegenstelling tot veel andere vormen van criminaliteit, is afpersing een proces dat langere tijd kan duren. Zo kan er sprake zijn van meerdere contactmomenten. Daders en slachtoffers kunnen, ieder op hun eigen manier, de uitkomst van het afpersingsproces beïnvloeden. Soms gebeurt dat met tussenkomst van een derde partij, zoals de politie of een particulier recherchebureau. In deze gevallen kan gesproken worden van een *crime in action*, ofwel een voortdurend delict. Er kan ook sprake zijn van een

reeks afpersingen. We spreken dan van structurele afpersing.

Bij afpersing wordt bedreigd een bedrijf, ondernemer, werknemer, familielid of klant te duperen indien niet wordt ingegaan op een bepaalde eis. Ondernemers die – om wat voor reden dan ook – niet snel naar de politie zullen stappen, zijn extra kwetsbaar voor afpersingspraktijken. Het slachtoffer kan zich tegen de uitvoering van de bedreigingen ‘beschermen’ door in te gaan op de eis die gesteld wordt. In de meeste gevallen zal dit een geldeis zijn, een enkele keer het afstaan van bepaalde bezittingen en in sommige gevallen gaat het om het leveren van bepaalde diensten.

Afpersingspraktijken komen voort uit geldnood, hebzucht, conflicten of rancune en worden zowel door professionele criminelen als door individuen zonder enige criminele achtergrond gepleegd. Het ogenschijnlijke gemak waarmee tot afpersing kan worden overgegaan, door bijvoorbeeld het schrijven van een dreigbrief en de vaak onderschatte

pakkans, maakt dat daders soms impulsief te werk gaan. Ze realiseren zich daarbij niet altijd dat ze een ernstig misdrijf begaan.

VERSCHILLENDE VORMEN

Er worden vijf verschijningsvormen onderscheiden. Productafpersing is in zekere zin een eenvoudige vorm van afpersing. Met name grotere bedrijven vormen het doelwit van relatief amateuristisch opererende daders. Het (dreigen met het) vergiftigen van voedselproducten, het plaatsen van bommen of het saboteren van het productieproces (zoals brandstichting) zijn hier voorbeelden van. Hoewel er een relatief groot aantal gevallen van deze vorm van afpersing bekend is, wordt een groot deel van de afpersingspogingen uiteindelijk niet doorgezet. De pakkans is – als er aangifte wordt gedaan – behoorlijk hoog.

Bedreigingen kunnen ook gericht zijn op collega's of familieleden van het slachtoffer

De meest klassieke en professionele vorm van afpersing is protectieafpersing, ofwel het opdringen van bescherming tegen geweld (door de dadergroep zelf of door anderen) in ruil voor protectiegeld. De Italiaanse maffia bedient zich al jaren van deze bron van inkomsten, maar ook in Nederland komt dit – zij het op een veel kleinere schaal – voor. Zo zijn er de laatste jaren berichten gekomen uit Zuid-Limburg, Utrecht en Amsterdam over vermeende afpersingen van kroegbazen. Daarnaast zouden ook Turkse winkeliers en Chinese horecaondernemers uit verschillende delen van het land het slachtoffer zijn van deze confronterende vorm van afpersing, die gepaard kan gaan met een enorme geweldsdreiging. Protectieafpersing kan een structureel karakter hebben, omdat de dreiging, ook bij een eventuele betaling, niet wordt weggenomen. Door het kleinschalige en open karakter zijn de detailhandel en de horeca – en specifiek allochtone ondernemers – kwetsbaar voor protectieafpersing.

Cyberafpersing is een nieuwere vorm van afpersing die raakvlakken heeft met protectieafpersing. Hierbij wordt bedreigd websites ontoegankelijk te maken. Bedrijven die voor hun bedrijfsvoering grotendeels afhankelijk zijn van internet, kunnen daar-

door schade oplopen. Met name kleinere internetbedrijven zijn kwetsbaar, omdat zij niet beschikken over de beveiligings- en opsporingsmogelijkheden die grotere bedrijven vaak wel hebben.

Een vierde vorm is de persoonsgerichte afpersing waarbij ondernemers onder druk worden gezet om financiële middelen, goederen of diensten af te staan. De zwakke plek van een onderneming wordt dan door daders meer op het persoonlijke vlak gevonden. De bedreigingen worden rechtstreeks geuit aan het adres van de vertegenwoordiger van een bedrijf en niet aan het bedrijf zelf. Bedreigingen kunnen ook gericht zijn op collega's of familieleden van het slachtoffer. Naast het dreigen met geweld, kan ook de openbaarmaking van gevoelige informatie – zakelijk dan wel persoonlijk – als pressiemiddel worden gebruikt. Zelfstandige ondernemers, hoge functionarissen binnen het bedrijfsleven en individuen met financiële belangen in ondernemingen zijn kwetsbaar voor deze vorm van afpersing. Daders zijn ofwel criminelen, ofwel ontvrede klanten, leveranciers of zakenpartners.

De laatste vorm is faciliteringsafpersing waarbij zakelijk dienstverleners (zoals advocaten of notarissen) worden afgeperst voor het leveren van bepaalde diensten. Deze vorm van afpersing kan zich begeven op de rand van immoreel zakendoen. De notaris die willens en wetens heeft meegewerkt aan malafide praktijken loopt het risico zich in een chantabele positie te werken. Faciliteringsafpersing wordt veelal toegepast door de meer georganiseerde criminelen.

EEN VERBORGEN DELICT

Afpersing van het bedrijfsleven speelt zich voor een belangrijk deel onder de oppervlakte af. Vanwege het voortdurende karakter van afpersingspraktijken, de aanhoudende dreiging (represailles), of vanwege het feit dat men niet meer geconfronteerd wil worden met wat is gebeurd, zullen slachtoffers niet snel aangifte doen. Schaamte, de angst voor imago-schade of een wantrouwen in politie en justitie, kunnen daar ook redenen voor zijn. Veel afpersingspraktijken blijven dan ook buiten beeld van de politie en andere partijen zoals brancheorganisaties, vertrouwenspersonen en Meld Misdaad Anoniem. Dit verborgen karakter maakt het onmogelijk een betrouwbare schatting van de werkelijke omvang van de afpersingsproblematiek te maken. Wel valt

uit zelfrapportagecijfers op te maken dat het gaat om ten minste enkele honderden bedrijven per jaar. Een zoektocht in de regionale politiestructuren laat zien dat er landelijk jaarlijks circa tachtig gevallen van afpersing van bedrijven en ondernemers ter kennis van de politie komen

AFPERSING UIT DE TABOESFEER

De beperkte aangiftebereidheid zorgt voor het gebrekkige zicht op afpersingspraktijken. Het achterwege blijven van aangiften beïnvloedt tevens de opsporingskansen voor politie en justitie. Om die reden moet zowel het bedrijfsleven als de overheid gestimuleerd worden om de aangiftebereidheid te vergroten en de aanpak te verstevigen. Afpersing moet uit de taboesfeer worden gehaald. Van serieuze aandacht voor de problematiek gaat een preventieve werking uit richting potentiële daders. De minister van Justitie komt deze zomer met een plan om de afpersingsproblematiek terug te dringen.

Vanwege het complexe karakter van het delict dient de politie te investeren in materiekennis en capaciteit

Het verbeteren van de aanpak van afpersing is in de eerste plaats mogelijk door te werken aan een betere routing voor aangiften van afpersing. Een slachtoffer dat na lang wikken en wegen besluit om toch de politie op de hoogte te stellen, loopt nu nog de kans dat er op het wijkbureau een onjuiste inschatting wordt gemaakt van de ernst van zijn relaas. Het delict wordt bijvoorbeeld niet als een strafbaar feit beschouwd, of de kwaliteit van de aangifteopname is onvoldoende.

Vanwege het complexe karakter van het delict dient de politie te investeren in materiekennis en capaciteit. Daarnaast moet worden gegarandeerd dat zorgvuldig met vertrouwelijke gegevens wordt omgegaan. Dit met het oog op het risico van imago-schade voor het slachtofferbedrijf. De inzet van wijkagenten kan bijdragen aan een groter vertrouwen van ondernemers in de buurt. Wijkagenten zouden beter getraind moeten worden in het opvangen van mogelijke signalen van afpersing.

Ook brancheorganisaties kunnen bijdragen aan het tegengaan van afpersing. Dit kan door het verspreiden van informatie via cursussen, tijdens bijeenkomsten, met behulp van campagnes, websites of flyers. Diverse organisaties geven aan hierin te willen investeren. De boodschap moet in elk geval zijn dat aangifte loont. Daarnaast moeten deze organisaties zichzelf beter trainen in het signaleren van geluiden over afpersingspraktijken.

Ten slotte hebben ook de bedrijven zelf een belangrijke taak om zichzelf te wapenen tegen afpersing. Zij moeten zich ervan bewust worden dat zij iets kunnen doen tegen afpersing. Dit kan enerzijds door aangifte te doen. Immers, in bijna driekwart van de zaken waarvan aangifte is gedaan, is opsporingsinzet gepleegd en in ruim de helft van de gevallen heeft dit geleid tot aanhouding van een of meer verdachten. Anderzijds is er een mentaliteitsverandering nodig. In Italië – waar afpersing van ondernemers van oudsher aan de orde van de dag is – wordt al langer geprobeerd de ‘cirkel van angst’ rondom afpersing te doorbreken. Slachtofferschap van afpersingspraktijken wordt er neergezet als een keuze. Daarnaast is er een harde lijn getrokken vanuit werkgeversorganisaties om ondernemers die nog ingaan op de eisen van afpersers niet meer te tolereren. Deze ontwikkelingen hebben ertoe geleid dat steeds meer ondernemers weigeren beschermingsgeld aan de maffia te betalen. <<

Raadpleeg voor meer informatie het boek:

Je bedrijf of je leven – Aard en aanpak van afpersing van het bedrijfsleven, Ilse van Leiden, Edo de Vries Robbè en Henk Ferwerda, Crimireeks, ISBN 978 90 6665 909 4. Amsterdam: Uitgeverij SWP, 2007.

Of neem voor meer informatie contact op met de onderzoekers van Advies- en Onderzoeksgroep Beke: www.beke.nl